

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/44372>

Please be advised that this information was generated on 2021-10-20 and may be subject to change.

Lachen met Luns?

Het dossier-Bravenboer in de Tweede Kamer, 11 januari 1962

JAN WILLEM BROUWER

Grote verwarring toen Luns¹ zijn papieren niet op orde bleek te hebben. ‘Nu ben ik me daar het dossier-Bravenboer kwijt’, riep hij uit. Toen alle Kamerleden lachten, voegde de minister er quasi-verschrikt aan toe: ‘Ik vrees dat ik bezig ben een nieuw incident over een naam te kweken.’²

Waarschijnlijk werkte al de manier waarop Luns de naam ‘Bravenboer’ uitsprak op de lachspieren van de Kamerleden. Luns leek immers patent te hebben op naamgrappen.³ De week ervoor was hij er zelfs door in de problemen gekomen. Tijdens een geladen debat over de Nieuw-Guineakwestie op 3 januari 1962, verhaspelde Luns de naam van de PSP'er H.J. Lankhorst.⁴ Hij noemde hem eerst ‘Langkamp’ of ‘Lamkan’ en vervolgens – binnensmonds – ‘Lamstraal’. Niet iedereen in de zaal had dat kunnen horen, maar vanaf de perstribune was te zien geweest dat vooral de oppositionele PVDA-fractie in de lach schoot. De dag erop zou de minister zijn excuses aanbieden. Hij deed dat overigens met zwier: ‘Ik hoop (...) dat niet een begin van een gewoonte is ontstaan, speciaal, waar ik persoonlijk een naam heb, waarop ook enige woordspelingen mogelijk zijn.’⁵

Evenmin als de ‘lamstraal-verspreking’, zijn de opmerkingen over het ‘dossier-Bravenboer’ in de *Handelingen* terug te vinden. Wij kennen de voorvallen alleen dankzij enkele journalisten die Luns' humor wisten te waarderen, evenals klaarblijkelijk de meeste Kamerleden.⁶ Wat er daarna gebeurde met het dossier is wél vastgelegd, zoals in het verslag hieronder is te lezen. Kort samengevat komt het hierop neer: na enig zoeken bleek Luns de documenten toch bij zich te hebben, wat hij opnieuw op kolderieke wijze liet merken. Toch was het even de vraag of het debat wel kon doorgaan. Luns had immers duidelijk laten blijken dat hij geen flauw idee had waar het over ging. Maar de minister wilde niet van uitstel weten. ‘Ik ben weer volkomen competent’, zo verzekerde hij. Toch wilde het debat niet goed op gang komen. De minister luisterde niet



J.M.A.H. Luns. [ANP]

naar de argumenten van de Kamerleden. Tot hun grote ongenoegen beperkte hij zich doodleuk tot het voorlezen van de teruggevonden stukken.

Dit debatje van 11 januari 1962 is een mooie illustratie van de manier waarop Luns in de Kamer opereerde. Twee belangrijke kanten daarvan – zijn beroemde gevoel voor humor en zijn vermeende minachting van het parlement – komen duidelijk tot uitdrukking. Alvorens in te gaan op die twee elementen, volgen hieronder enkele opmerkingen over het dossier dat besproken werd.

Bravenboer

De kwestie-Bravenboer was een klein onderdeel van een veel omvangrijker probleem. Vanaf 1949 weigerde de Nederlandse Staat de financiële verantwoordelijkheid over te nemen van het Nederlands-Indische gouvernement. Vóór de oorlog waren de verantwoordelijkheden immers ook gescheiden, en bij de soevereiniteitsoverdracht was een en ander formeel overgedragen aan Indonesië. Deze houding had grote consequenties, vooral voor ambtenaren en militairen die tijdens de Japanse bezetting hun salaris (en later ook pensioenrechten) waren misgelopen. De verschillende naoorlogse kabinetten namen hier een zuinig standpunt in. Dat was tegen de wil van de Kamer die aandrang op een soepeler behandeling. Vanaf 1953 was Luns verantwoordelijk voor het vraagstuk van de rehabilitatieregelingen en aanverwante financiële zaken. De dossiers kwamen in de Kamer meestal aan de orde direct na afloop van de begrotingsbehandeling. Het onderwerp lag echter ver van Luns' eigenlijke taakgebied en het had ook zijn belangstelling niet.⁷

D. Bravenboer, die vóór de oorlog lang in Indië had gediend als ambtenaar en militair, was ook gedupeerd door deze gang van zaken. In 1946 was hij gerepatriëerd. Op advies van het commissariaat voor Indische Zaken van het ministerie van Overzeese Gebiedsdelen was hij in 1947 met zijn echtgenote weer naar Indië teruggekeerd met de belofte van een vrije overtocht. In 1949 werden de passagekosten echter ingehouden van zijn uit de Japanse tijd achterstallige pensioen. Na overal nul op het rekest te hebben gekregen, wendde Bravenboer zich in 1954 tot de Kamercommissie voor de Verzoekschriften. De commissie oordeelde dat het Rijk alsnog de passagekosten moest vergoeden. In januari 1957 wees Luns deze conclusie van de hand. Volgens hem was het betreffende commissariaat geen instantie van het Rijk geweest, doch van het gouvernement van Nederlands-Indië. Toekenning van een tegemoetkoming zou betekenen dat Nederland de financiële aansprakelijkheid aanvaardde voor de besluiten van de voormalige Indische administratie, en dan was het hek van de dam. Volgens de Kamercommissie was van precedentwerking geen sprake

omdat het commissariaat sinds 1945 onder de verantwoordelijkheid van de minister had gefunctioneerd.⁸ In februari 1960 wijdde de Tweede Kamer een debatje aan de kwestie. Luns hield echter voet bij stuk, al zegde hij toe het adres-Bravenboer 'nog eens' te zullen bekijken.⁹ Wat er toen gebeurde, is niet precies te achterhalen, maar het komt er op neer dat noch de minister, noch de bijzondere Kamercommissie, die intussen voor het geval was ingesteld, van standpunt veranderde. Zo kwam het dat het dossier op 11 januari 1962 weer op de Kameragenda stond, samen met twee andere gevallen van oud-Indisch-gasten die uitbetaling van achterstallig pensioen of salaris vroegen.

Het debat met de minister werd vooral gevoerd door de CHU'er F.H. van de Wetering,¹⁰ voorzitter van de bijzondere commissie en een van de belangrijkste woordvoerders van de Indische gemeenschap in de Kamer, en de PVD'A'er J. Blom,¹¹ de voorzitter van de vaste commissie voor Ambtenarenzaken en Pensioenen. Dat Blom als vertegenwoordiger van de grootste oppositiepartij de meeste kritiek had, lag voor de hand. Maar ook Van de Wetering liet zich niet onbetuigd.

De uitkomst van het debat was dus hoogst onbevredigend. Ter verdediging van Luns kan waarschijnlijk worden aangevoerd dat de discussie zich afspeelde direct na afloop van een intensieve behandeling van diens begroting die bovendien was voorafgegaan door het zware debat over Nieuw-Guinea. Ook de procedure zelf was ongelukkig: de voor de betrokkenen hoogst pijnlijke affaires werden in het openbaar behandeld met een minister die onmogelijk van de finesses op de hoogte kon zijn.¹² Aan het eind van de behandeling van de drie dossiers toonde ook Van de Wetering daar begrip voor. Hij vroeg zich af of er geen andere manier te bedenken was.¹³ Luns weigerde echter de toegestoken hand aan te nemen:

'De zaak is niet, dat ik door belangrijke kwesties in beslag word genomen. De zaak is, dat de Regering nu eenmaal een bepaald standpunt heeft ingenomen. Men kan niet zeggen: Jarenlang doet de Regering er niets aan en nu kunnen wij het na de behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken nog even bespreken. Er zijn enorm dikke dossiers over, met heel veel brieven en uiteenzettingen van beide zijden. De Regering betreurt het, dat zij de Kamer in deze gevallen niet heeft vermogen te overtuigen.'¹⁴

Humor

Luns was minister van Buitenlandse Zaken sinds 1952. Waarschijnlijk waren de jaren van het kabinet-De Quay (1959-1963) zijn bloeiperiode. In 1961-1962 speelde hij een hoofdrol in twee belangrijke kwesties: het conflict met Indonesië

over Nieuw-Guinea, dat bijna ontaardde in een oorlog, en de ruzie met Frankrijk over de toekomst van Europa. Dit was de periode waarin zijn gezag – ook internationaal – werd gevestigd. Dit was ook het moment dat zijn populariteit in het binnenland ongekende proporties aannam. Die populariteit had hij vooral te danken aan zijn gevoel voor humor en acteurstalent waardoor hij als geen ander de media wist te bespelen. Ook sprak zijn verzet tegen grote staatslieden als Soekarno¹⁵ en De Gaulle¹⁶ tot veler verbeelding.

Luns' humor was wijd en zijd bekend. Volgens Godfried Bomans¹⁷ was hij een van de weinige humoristische politici in Nederland.¹⁸ De kranten besteedden in 1961-1962 opvallend veel aandacht aan de manier van optreden van de minister. Dat diens gedrag uitzonderlijk was, blijkt ook uit het feit dat sommige Kamerleden grappig terug probeerden te doen. 'Ik wens hem toe gezondheid, een goede maag, een beste kleermaker en een verstandige oppositie', sprak in april 1962 CHU-senator J. Reijers – die zich doorgaans toch beperkte tot strikt serieuze teksten.¹⁹

Veel van Luns' humor gaat waarschijnlijk verloren in de ambtelijke taal van de *Handelingen*. Als de stenografische dienst tenminste besloot de grappen in het verslag op te nemen. Vaak weten we alleen dankzij journalisten dat bepaalde passages geestig waren bedoeld en dat ze het gewenste effect sorteerden.

De latere PVDA-leider J.M. den Uyl heeft Luns' humor eens gekarakteriseerd als geconditioneerd en toneelmatig: 'Ik heb wel eens gezegd: hij is de grootste komediant onder de politici.'²⁰ De Kamer was niet de plaats voor de geestige anekdotes waar Luns zo beroemd om was. Wel kon hij er laten zien dat hij *ad rem* was. 'De geachte afgevaardigde is vrij aardig op de hoogte van wat er gebeurd is', zei Luns in het Nieuw-Guineadebat van 3 januari 1962 tot PVDA-fractieleider Burger.²¹ Volgens *de Volkskrant* keek iedereen vertederd na deze verzoenende opmerking van de minister, die daar echter meteen op liet volgen 'want ik heb hem dat zelf vertrouwelijk medegedeeld'. Daverend gelach was zijn deel.²²

De PVDA mocht in deze tijd dan harde kritiek hebben, zowel op het beleid als op de persoon van de minister, toch lijkt het erop dat ook de sociaal-democraten diens humor vaak konden waarderen. In januari 1963 hekelde F.J. Goedhart²³ onder meer Luns' voorliefde voor publiciteit, 'een soort van publiciteit (die) beter een filmster dan een Minister van Buitenlandse Zaken past'. Goedhart pleitte daarom hartstochtelijk voor de vervanging van Luns bij de komende kabinetsformatie. Maar tegelijkertijd erkende de PVDA'er 'dat de Minister zich meestal met zwier, esprit en gratie van zijn taak gekweten heeft'.²⁴

Minachting van het parlement?

'Een minister die teveel de indruk zou wekken, dat hij de Kamer niet behoorlijk op de hoogte stelt, de Kamer niet serieus neemt, kan zich niet lang handhaven', merkte Luns op in een interview in 1967.²⁵ Toch werd juist hem steeds vaker minachting van het parlement verweten. Vermoedelijk zijn de jaren 1959-1963 ook hier een keerpunt geweest.

Het verwijt was niet helemaal terecht. Ten eerste maakte Luns in de Kamer natuurlijk niet alleen maar grappen. Hij was een geduchte *debater* die waar nodig vol vuur sprak en zich niet van zijn stuk liet brengen. Ten tweede behoeft de klacht over zijn veelvuldige afwezigheid nuancering. Welke minister in het kabinet-De Quay zal in 1961-1962 zo vaak en zo lang in de Kamer hebben gezeten als Luns? Toch leidde zijn afwezigheid bij de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer in oktober 1962 tot een incident. Luns werd – na een schorsing – gedwongen aanwezig te zijn.²⁶

Het probleem was dat Luns méér dan alleen maar de schijn tegen zich had. Hij kon buitengewoon eigenzinnig en nukkelig zijn. In zijn dagboek beklagt De Quay²⁷ zich herhaaldelijk over Luns' onhebbelijke gedrag in de minister-raad. Zo kon hij er ongegeneerd de krant zitten lezen. De premier verweet hem tevens niet te kunnen luisteren.²⁸ Ook in de volksvertegenwoordiging kon Luns zijn verveling soms niet verbergen. Toen, bijvoorbeeld, de kritische coalitiegenoot B.W. Biesheuvel²⁹ op 3 januari 1962 aan het woord was tijdens het Nieuw-Guineadebat, maakte Luns achter de regeringstafel ostentatief een praatje met De Quay en ging daarmee, aldus de *NRC*, 'lachend verder' toen de ARP'er liet blijken dat hij dat onplezierig vond.³⁰ Kort daarvoor wist *De Telegraaf* in een uitgebreid portret van Luns uit bevoegde bron te vertellen dat het parlement voor deze minister 'een bezoeking' was.³¹

Luns kreeg daarnaast de naam dat hij zich niet altijd goed voorbereidde op zijn ontmoetingen met de Kamer. In juni 1961, was hij eens zo onvoorzichtig in de Vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken een passage voor te lezen uit achtergrondinformatie die zijn ambtenaren hem hadden meegegeven. Daaruit bleek dat hij op een bepaald punt niet zo ver wilde gaan als de Kamerleden hem hadden gevraagd. Deze waren dan ook woedend en de commissiezitting werd geschorst. Naarmate de minister langer aan het bewind was, bereidde hij zich minder goed voor op dit soort bijeenkomsten, aldus topambtenaar Franz Italianer.³² Meestal redde hij zich er wel uit: 'Luns had lef en was zelfs brutaal als dat zo uitkwam. Dat hij daarmee zelden echt brokken maakte, had waarschijnlijk te maken met het mengsel van hoffelijkheid en

humor waarin de boodschap werd verpakt.³³ In het onderhavige geval is bovendien sprake van een flinke dosis rechtlijnigheid.

Tweede Kamer, 11 januari 1962

Aan de orde is de behandeling van de conclusie van het verslag der commissie voor de Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken naar aanleiding van de door de Tweede Kamer aangenomen conclusie van het verslag van de Commissie voor de Verzoekschriften omtrent het adres van D. Bravenboer, te Maassluis, houdende verzoek om restitutie van de op zijn pensioen ingehouden repatriëringskosten (4573).

De conclusie strekt om de Regering uit te nodigen, uit overwegingen van billijkheid aan adressant een bedrag van f 1670 uit te keren.

De voorzitter: Ik geef het woord aan de heer Blom, die het mij heeft gevraagd over de procedure. [*Gaf Luns – al of niet verbaal – direct al aan dat hij de procedure niet kon volgen? In elk geval bestond er vanaf het begin van het debat verwarring over de gang van zaken. De Handelingen zijn niet altijd geschikt om te laten zien wat er in de zaal gebeurde, JWB*]

De heer Blom (PVDa): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb verwacht, dat de Minister hier zou mededelen welke zijn opvatting is met betrekking tot het verslag van de commissie en haar conclusie. Op 10 februari 1960 – ik ken de jaartallen welhaast uit mijn hoofd, mijnheer de Voorzitter – hebben wij hier een discussie met de Minister over deze zaak gehad. De Minister heeft toen aan het eind van de besprekingen gevraagd of de Kamer zich erover zou verheugen, wanneer hij dit vraagstuk nog eens onder het oog zou zien. Wij meenden dus in de commissie, dat wij nadat wij van de Minister een brief ontvingen en nu weer hierover een verslag aan de Kamer hebben uitgebracht, thans van de Minister zouden vernemen welke zijn decisie in deze kwestie is.

Wanneer dit niet het geval is en wij van de Minister een schriftelijke uiteenzetting krijgen, kunnen wij ons hiermede natuurlijk akkoord verklaren, maar dan staat uiteraard vast, dat deze zaak hier opnieuw in bespreking komt, wanneer het antwoord van de Minister ons niet bevredigt.

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Als ik het goed begrijp, mijnheer de Voorzitter, gaat het om die enkele gevallen van de heer Van der Klaauw en anderen?

De heer Blom (PVDa): Het gaat om het geval-Bravenboer.

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Zei U: Bravenboer?

De heer Blom (PVDa): De Minister doet alsof hij die naam nog nooit heeft gehoord! Zij staat op de agenda vermeld.

De voorzitter: De Minister heeft op 21 januari 1961 schriftelijk geantwoord op de opmerkingen, die de commissie heeft gemaakt. De geachte afgevaardigde de heer Blom zegt nu, dat hij verwacht, dat de Minister thans nog een antwoord zal geven. De Minister kan antwoord geven, wanneer iemand op dit ogenblik het spreekgestoelte bestijgt en zegt, waarover hij nog inlichtingen wenst.

De heer Blom (PVDa): Mijnheer de Voorzitter! Er is hier toch bepaald van een misverstand sprake. Deze zaak heeft reeds tweemaal in openbare vergadering van de Kamer gespeeld, de laatste keer op 10 februari 1960. Toen heeft de Minister, die wel begreep, dat de Kamer tot een conclusie zou komen, waarmede hij bepaald niet content zou zijn, gevraagd of wij ermede konden instemmen, wanneer deze zaak door hem opnieuw zou worden gezien. De Kamer is daarmede natuurlijk akkoord gegaan. Toen is er een antwoord gekomen van de Minister, en naar aanleiding daarvan heeft de commissie, die indertijd door de Kamer was benoemd om deze zaak te behandelen, zich daarover opnieuw beraden. Die commissie heeft nu daarover verslag uitgebracht en een conclusie getrokken. Die conclusie is op dit ogenblik aan de orde. Nu zou men verwachten, dat de Minister naar aanleiding van deze conclusie hier zijn opmerkingen zou maken. Wanneer Zijne Excellentie dat echter niet doet, dan krijgen wij, naar ik aanneem, een schriftelijke uiteenzetting van de Minister, want de Kamer moet toch weten wat de bewindsman over deze zaak denkt, en krijgen wij later de discussie opnieuw. Het is daarom veel efficiënter deze aangelegenheid hier vanmiddag te bespreken. Daarbij neem ik aan, dat de Minister de materie volledig zal beheersen.

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben wel in staat een aantal opmerkingen te maken over de adressen van de

heren J.J.M. van Dam, B. Roep en L.D. van der Klaauw, indien de Kamer daarop prijs stelt. Het dossier van de heer Bravenboer is echter in het ongereede geraakt, althans, ik heb het niet bij mij. Hoe competent ook, het geval staat mij niet geheel meer voor.

De voorzitter: Het lijkt mij toe, dat het gewenst is, dit stuk van de agenda af te voeren en de volgende week te trachten een gelegenheid te vinden om het af te doen.

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben gaarne bereid een debat aan deze vier gevallen te wijden.

De voorzitter: Het wijden van een debat aan deze vier gevallen is niet nodig. Het gaat alleen over het geval van de heer Bravenboer.

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Gaat het alleen over het geval van de heer Bravenboer? (*HTK* 1961-1962, p. 690)

De heer Van de Wetering (CHU): Mijnheer de Voorzitter! Allereerst wil ik mijn teleurstelling uitspreken. Het gaat hier om de zaak-Bravenboer. Deze zaak loopt reeds van 1954 af. Het getuigt naar mijn mening niet van een juiste wijze van behandelen, wanneer de Minister nu vraagt: 'Waarover gaat het?' en zegt: 'Het dossier is in het ongereede geraakt'.

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Het is weer in het gereede geraakt. Ik heb het zo juist gevonden. Het zat tussen andere stukken. Ik ben weer volkomen competent.

De heer Van de Wetering (CHU): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou dit alles bijzonder geestig hebben gevonden, wanneer het niet ging om een oude man, die reeds jarenlang tracht bepaalde rechten te verkrijgen.

De Commissie voor de Verzoekschriften is indertijd tot een bepaalde conclusie gekomen, waarmede de Regering het blijkbaar niet eens was; de Kamer heeft toen overeenkomstig het Reglement van Orde een andere commissie, men zou kunnen zeggen: een commissie van beroep benoemd. Deze commissie heeft indertijd een verslag uitgebracht; de Regering heeft daarop in stuk 2 geantwoord. De commissie heeft opnieuw een verslag ingediend en daarop heeft de Minister enige mededelingen gedaan, die de heer Blom ongetwijfeld

en ter zake kundig had bestreden. Om nu de behandeling eenvoudig te maken, zou ik namens de commissie ad hoc willen voorstellen, dat de Kamer thans de conclusie, die aanvankelijk is voorgesteld door de Commissie voor de Verzoekschriften, overneemt. Deze commissie kwam tot de conclusie, dat de heer Bravenboer onrecht is aangedaan, dat zijn pensioen ten onrechte is gebruikt tot betaling van passagekosten, dat er sprake is van allerlei draaiingen van ambtenaren, die buiten hun boekje zijn gegaan, van departementen, die niet competent waren, kortom, dat deze oude man het slachtoffer is geworden van allerlei handige administratieve regelingen, waarmede de commissie niet akkoord gaat. Zij handhaaft derhalve haar voorstel om de heer Bravenboer dit bedrag alsnog te restitueren.

De voorzitter: De zaak is volkomen duidelijk. Ik ben in verwarring geraakt doordat de geachte afgevaardigde de heer Blom zeide, dat hij verwachtte, dat de Minister iets zou zeggen. De Minister heeft zijn mening reeds te kennen gegeven in zijn brief van 21 januari 1961.

Ik hoor de heer Tilanus nu zeggen: Wij kunnen de conclusie aannemen. Natuurlijk kunnen wij de conclusie aannemen, maar de Minister heeft uiteraard het recht, in deze vergadering zijn mening te kennen te geven. Als de Minister daartoe nu bereid en in staat is, geef ik hem het woord.

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben volkomen in staat iets te zeggen over dit geval. De opmerkingen van de geachte afgevaardigde de heer Van de Wetering zijn niet de sterkste. Hij voerde aan het leeftijdsargument en de daarmee verband houdende, naar ik geloof, zieligheid. Ik heb de indruk, dat deze zaak als volgt is. De geachte afgevaardigde, die zich zozeer in deze zaak heeft verdiept, zal mij wel tegenspreken indien ik ongelijk heb. (...) [*Volgt een lang betoog waarin Luns recapituleerde wat zojuist was gezegd en andermaal wees op de precedentwerking, JWB*] Ik moge er dan ook op aandringen, dat de Kamer de door de geachte afgevaardigde de heer Van de Wetering voorgeslagen procedure, met name, dat de Kamer overneemt, wat de Commissie voor de Verzoekschriften heeft gesteld, niet opvolgt. Ik zou aan dat verzoek overigens geen uitvoering kunnen geven. (...) (*H/K 1961-1962, p. 691*)

De heer Blom (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met op te merken, dat ik met niet geringe verbazing de uiteenzetting van de Minister heb aangehoord. Welk stuk de Minister heeft voorgelezen weet ik niet – ik

heb het niet zo gauw kunnen vinden –, maar ik vermoed, dat het een van de stukken is, vanwege het departement van de Minister geproduceerd in het beginstadium van deze zaak. De Minister heeft nl. weer ten tonele gevoerd die z.g. precedentwerking. Ik heb hier voor mij de Handelingen van 10 februari 1960 en daar zegt de Minister: (...) [*Volgen enkele citaten, alsmede een toelichting van de stelling dat het beroep op de precedentwerking onjuist was, jWB*]

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Blom heeft gezegd, dat ik heb teruggегrepen op het stuk, dat waarschijnlijk in het begin van mijn dossier eruit is gelicht, want dat dit precedent werkelijk niet bestaat. In mijn laatste brief aan Uw hoge college van 21 januari van verleden jaar staat – ik haal aan –: [...] [*Volgen enkele citaten ter ondersteuning van de stelling dat de regering niet verantwoordelijk was voor de Nederlands-Indische overheid. Ten slotte vroeg Luns zich af waarom Bravenboer pas in 1954 zijn rekest had opgesteld, jWB*]

De heer Blom (PVDa): Weet U waarom hij pas toen was begonnen?

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Het interesseert mij wel, dat nog eens te horen.

De heer Blom (PVDa): Ik weet het wel. Het kwam doordat men hem op de diverse bureaus van het kastje naar de muur heeft gestuurd. (*HTK 1961-1962, p. 692*)

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Indien hij van het kastje naar de muur was gestuurd, dan neem ik aan...

De heer Blom (PVDa): Wat U nu hebt geciteerd is hier al ten voeten uit behandeld in de stukken en in de openbare vergadering.

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Wij behandelen het weer op Uw uitdrukkelijk verzoek. U komt erop terug.

De heer Blom (PVDa): Neen, niet op mijn verzoek. Het gaat daar niet om. Het gaat nu niet meer om de gedachtenwisseling tussen de Minister en de Kamer. Het gaat nu om de conclusie van de commissie van vandaag.

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Ja, maar, mijnheer de Voorzitter, dan kan de heer Blom zich toch niet verontwaardigd tonen, ...

De heer Blom (PVDA): Verontwaardigd ben ik niet.

De heer Luns, Minister van Buitenlandse Zaken: Dan kan de heer Blom er toch ook geen lichte bezwaren tegen aantekenen, dat van de zijde van de Regering de argumenten, die naar haar mening pleiten voor niet-opvolging van de conclusie van de Commissie voor de Verzoekschriften, nog eens even worden geadstrueerd.

Ik herhaal dus, dat in het laatste schrijven van de Regering nog eens duidelijk op de precedentwerking is gewezen en dat verder men zich zou begeven ook in heel andere gevallen, die met het onderhavige niets te maken hebben. In heel andere gevallen zou men zich verder moeten begeven in de beoordeling van de billijkheidsoverwegingen, die de toenmalige Nederlands-Indische Regering hebben bewogen. Men kan dan altijd zeggen: in het geval van de heer Bravenboer heeft de Regering zich toch maar wel laten leiden tot een overweging van die billijkheidsgronden en waarom doet zij het dan niet in het geval van mijnheer of mevrouw zo-en-zo. Kortom, mijnheer de Voorzitter, ik moge mijn betoog besluiten met het verzoek aan deze Kamer, de conclusie van de commissie niet te aanvaarden.

De beraadslaging wordt gesloten. De conclusie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen. (*HTK* 1961-1962, p. 693)